

**Ба Шӯрои диссертатсионии 6Д.КOA-014
дар назди Донишгоҳи давлатии
молия ва иқтисоди Тоҷикистон**

Тақриз

**ба кори диссертатсионии Латипова Гуландом Сайҳомидовна дар мавзӯи
“Тақмили механизми қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ”, ки барои дарёфти
дараҷаи илмӣ номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 –
“Молия, муомилоти пулӣ ва қарз” пешниҳод карда шудааст.**

Аҳамияти мавзӯи тадқиқот. Дар шароити мунтазам тағйирёбии вазъи иқтисодӣ муосир фаъолияти самараноки субъектҳои хоҷагидорӣ, аз ҷумла дар соҳаи кишоварзӣ, аз андозаи захираҳои молиявии худӣ ва дар ҳолати нарасидани онҳо, аз имкони ҷалби захираҳои қарзӣ вобаста аст. Мавсимӣ будани истеҳсолот ва вобаста ба он нокифоягии маблағҳои худӣ дар самти истеҳсолот боиси ташкили муносибатҳои қарзӣ гардида, зарурати истифодаи қарз ҳамчун омили иловагии пешбарандаи фаъолияти субъектҳои кишоварзӣ ба миён меояд.

Тақозои иловагӣ ба воситаҳои пулию қарзӣ дар соҳаи кишоварзӣ аз тӯлонӣ будани раванди истеҳсол, зиёд будани маблағи хароҷот барои истеҳсоли маҳсулот ва хусусиятҳои дигари хоси соҳа бармеояд.

Яке аз роҳҳои имконпазири ҳалли мушкилоти соҳаи кишоварзӣ вобаста ба нокифоягии маблағҳои зарурӣ дар давоми сол, ташкили муносибатҳои қарзӣ ҷиҳати дастгирии молиявии соҳаи кишоварзӣ мебошад. Аз ин рӯ, истифодаи оқилонаи қарзҳои бонкӣ, таҳқиқи муносибатҳои қарзӣ бо субъектҳои хоҷагидорӣ ба мақсад мувофиқ аст. Мутаассифона, сиёсати муосири қарзии бонкҳои тижоратӣ ба қарзгирандагонӣ нисбатан бузург нигаронида шуда, таваҷҷуҳ ба хоҷагиҳои деҳқонӣ (фермерӣ), ки ҳиссаи асосии субъектҳои соҳаро ташкил медиҳанд, маҳдуд аст. Дар чунин шароит зарурати таҳия ва рушди механизмҳои самараноки тақвиятдиҳандаи муносибатҳои қарзӣ дар соҳаи кишоварзӣ ба миён омадааст.

Ташкилотҳои қарзӣ дар қонеъгардонии талаботи муваққатии соҳаи кишоварзӣ ба захираҳои молиявӣ ва дастрасӣ ба қарз, ки аҳамияти илмӣ, назариявӣ ва амалии мавзӯи таҳқиқотро муайян кардааст, нақши муҳим мебозанд.

Мутобиқати рисола ба ихтисос ва соҳаи илм. Таҳқиқоти диссертатсионӣ ба сарҳатҳои зерини шиносномаи ихтисосҳои Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯи ихтисоси 08.00.07 - Молия, муомилоти пулӣ ва қарз: 8.1. Назария, методология ва асосҳои ташаккули концептуалии амалкарди системаи пулӣ ва механизмҳои гардиши пулӣ; 9.3. Инкишофи зерсохтори муносибатҳои муосири қарзӣ, шаклҳо ва методҳои

пешниҳоди қарз. 9.4. Амсиласозии системаи қарзӣ ва механизми қарзӣ; 10.19 - Методология ва механизми ташаккул ва истифодаи захираҳои бонкӣ; 10.21 - Захираҳои бонкӣ ва ташкилкунӣ онҳо. Сиёсати бонкӣ дар соҳаи ҷалби воситаҳо. Муаммоҳои истифодаи самараноки захираҳои бонкӣ мувофиқат мекунад.

Дарачаи наwgонии натиҷаҳои диссертатсия ва нуқтаҳои илмӣ ба ҳимоя пешниҳодшаванда дар он инъикос мегардад, ки:

- истифодаи усулҳои самараноки ташкили раванди муносибатҳои қарзӣ ва қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ бо роҳи баланд бардоштани иқтидори истеҳсолии соҳаи кишоварзӣ арзёбӣ гардидаанд;

- муайянсозии миқдори захираҳои молиявии соҳаи кишоварзӣ имконпазир ва бо ин роҳ баланд бардоштани чараёни такрори истеҳсол дар соҳа ва коҳиш додани сатҳи хавфҳои бонкӣ, давомнокии сикли истеҳсоли ва сатҳи пасти харочот исбот гардидааст;

- кушодани муаммоҳои моҳияти қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ бо маҷмӯи муносибатҳои иқтисодии байни ташкилотҳои қарзӣ ва субъектҳои кишоварзӣ, ки он хусусиятҳои фарқкунандаи хавфи қарзӣ, асосан хусусияти муддати қарздиҳӣ, масъулияти доимии давлат барои рушди соҳаи кишоварзӣ аз рӯи уҳдадорӣ қарзиро дар бар мегирад, давраҳои зиёд шудани талабот ва дар заминаи он қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ муайян карда шуданд, ки ҳар яки онҳо бо дараҷаи рушди низоми қарзӣ ва хусусиятҳои таъмин ва истифодаи захираҳои қарзӣ дар соҳаи кишоварзӣ тавсиф карда мешаванд;

- самтҳои дастгиришаванда ва асосноки сиёсати дастгирии давлатӣ, ки ба зиёд шудани дастрасии захираҳои қарзӣ ба соҳаи кишоварзӣ, аз қабилӣ чараёни қарздиҳӣ ва мақсаднок истифода бурдани маблағҳои қарзӣ, рушди кооператсияи кишоварзӣ ва суғуртаи кишоварзӣ мусоидат мекунад, баррасӣ ва арзёбӣ гардидааст;

- арзёбии қобилияти қарзадокунии субъектҳои соҳаи кишоварзӣ ҳамчун дурнамои дарозмуҳлати вазъи молиявии соҳаи кишоварзӣ бо мақсади кам кардани хавфҳои бонкӣ дар раванди қарздиҳӣ таҳия карда шуда, имконияти қарзадокунии субъектҳои кишоварзӣ ошкор карда шудааст;

- дурнамои рушди нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ дар асоси таҳлилҳои муқоисавӣ ва модел арзёбӣ гардида рушди низоми қарздиҳӣ ба субъектҳои кишоварзӣ то солҳои 2025 нишон дода шудааст.

Наwgонӣҳои рисола ва нуқтаҳои илмӣ, ки ба ҳимоя пешниҳод шудаанд, барои тақмили маҷмӯи стратегияву барномаҳои давлатии сатҳи миллӣ ва соҳавӣ ва санадҳои меъёриву ҳуқуқие, ки танзими низоми қарзиро дар Ҷумҳурии

Тоҷикистон дар бар мегиранд, инчунин: Стратегияи миллии рушди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030, Стратегияи миллии фарогирии молиявии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2022-2026 ва барномаи миёнамуҳлати рушди ҚТ барои солҳои 2016-2020 робитаи зич дорад ва ғайра заминаи устувор мегузоранд.

Асоснокӣ ва эътимоднокии хулосаҳо ва тавсияҳои диссертатсия. Дараҷаи эътимоднокии хулосаҳои назариявӣ ва тавсияҳои амалии рисола ба истифодаи корҳои илмӣ олимони ватанию хориҷӣ, натиҷаҳои таҳлилҳои институтҳои байналхалқии молиявии бонуфуз, марказҳои таҳқиқоти ватанӣ ва хориҷӣ, таъя ба дастурамалҳо ва қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин маълумотҳои омории расмӣ, кифоягии маводҳои таҳқиқотӣ, истифодаи усулҳои эътирофгашта, инчунин: усули монографӣ, таҳлили омӯрӣ, усули математикӣ-иқтисодӣ, усули демографию қиёсӣ ва усули таҷрибавию озмоишӣ асос меебад.

Аҳамияти назариявӣ ва илмӣ-амалии натиҷаҳои диссертатсия. Аҳамияти назариявии таҳқиқот аз таҳияи асосҳои назариявии рушди муносибатҳои қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон иборат аст: васеъ ва амиқсозии моҳияти захираҳои қарзӣ ва таърифи категорияи механизмҳои рушди муносибатҳои қарздиҳӣ ба соҳаи кишоварзӣ; муайян кардани давраҳои барзиёд додани қарз ба соҳаи кишоварзӣ. Муқаррароти асосии назариявии таҳқиқоти диссертатсия бо пешниҳодҳои мушаххас асоснок карда шудааст, ки барои таъмин намудани соҳаи кишоварзӣ бо захираҳои қарзӣ нигаронида шудаанд.

Аҳамияти илмию амалии кор аз муайян кардани самтҳои якҷояи сиёсати давлатӣ ва бонкӣ иборат аст, ки барои зиёд шудани дастрасии имконияти қарздиҳии бонкҳо ба соҳаи кишоварзӣ мусоидат менамояд ва таҳияи механизмҳои баҳодихии қобилияти қарзадокунии соҳаи кишоварзӣ ва механизми муайян кардани эҳтиёҷоти оптималии ташкилотҳои кишоварзӣ ба захираҳои қарзиро дар бар мегирад.

Ташкилотҳои қарзӣ ҳангоми таҳияи сиёсати қарзӣ ва мақомоти давлатӣ ҳангоми таҳияи санадҳои меъёриву ҳуқуқии дахлдор ва қабули қарорҳо оид ба иҷрои вазифаҳои таъмини соҳаи кишоварзӣ бо захираҳои қарзӣ метавонанд аз тавсияҳои пениҳодшуда истифода баранд.

Рисолаи тақризшаванда дар қатори бартариятҳо низ дорони баъзе норасоӣҳо мебошад, инчунин:

1. Дар диссертатсия иқтибосҳо ба корҳои илмии олимони ватанӣ оид ба мавзӯи таҳқиқшаванда кам оварда шудаанд, ҳарчанд ки корҳои илмии ба мавзӯи диссертатсия наздик зиёданд.
2. Дар банди 1.1, асосҳои назариявии рушди муносибатҳои қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ васеъ кушода нашудаанд.
3. Кор бурд мекард, агар таҷрибаи пешқадами хориҷӣ, ки ба шароити Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқ кардашуда оварда мешуд.
4. Ҳангоми таҳлили маводҳои оморӣ, аксаран, усули муқоисавӣ истифода шудааст. Кори илмӣ бурд мекард, агар инчунин таҳлили омилҳои таъсиррасон ба нишондиҳандаҳо гузаронида мешуд.
5. Дар тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳои ба даст оварда шуда, хуб мешуд, агар пешниҳодҳои конкретӣ оид ба мукамалсозии раванди пешниҳоди қарз ба субъектҳои хоҷагии қишлоқ пешниҳод мешуд.

Эродҳои зикршуда хусусияти тавсиявӣ дошта, сатҳи назариявӣ амалии таҳқиқоти диссертатсионӣ мазкурро коҳиш намедиханд.

Автореферати тақризшаванда муҳтавои асосии таҳқиқоти диссертатсиониро пурра инъикос менамояд.

Диссертатсияи таҳқиқшаванда ба талаботи ҚОА назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон мутобиқат менамояд, инчунин бо назардошти нашри натиҷаҳои асосии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар 16 мақолаи илмӣ, ки аз инҳо 4 мақола дар маҷаллаҳои тақризшавандаи ҚОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва маърузаҳои муаллиф дар конференсияҳои илмӣ-амалии сатҳи байналмилалӣ ва ҷумҳуриявӣ дар давраи солҳои 2019-2022 баён карда шудаанд.

Хулосаи чамъбасти. Рисолаи Латипова Гуландом Сайҳомидовна дар мавзӯи “Такмили механизми қарздиҳии соҳаи кишоварзӣ”, ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзоди илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – “Молия, муомилоти пулӣ ва қарз” пешниҳод карда шудааст, таҳқиқоти илмӣ таҳассусии ба итмом расидаи фароғи масъалаҳои муҳим барои рушди соҳаи танзими низоми молиявӣ буда, мустақилона таълиф гардида, дорои ягонагии дохилӣ, натиҷа ва нуқтаҳои нави илмиро доро буда, саҳми шахсии Латипова Гуландом Сайҳомидовна дар рушди соҳаи илмӣ-молиявӣ нишон медиҳад.

Дар он роҳҳои ҳал ва коркарди нави масъалаҳои илман асоснокшудаи танзими касри буҷа ва васеънамоеии сарчашмаҳои танзими он, ки барои рушди устувори кишвар аҳамияти хос аст пешниҳод гардида, рисола ба талаботҳои бандҳои 60, 61 ва 62-и Низомномаи Шурои диссертатсионӣ ва бандҳои 31, 32 ва 33-и Тартиби додани дараҷаи илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021, таҳти № 267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯ аст. Аз

ин рӯ, хулоса кардан мумкин, ки Латипова Гуландом Сайҳомидовна сазовори дараҷаи илмии номзади илмҳои иқтисодӣ аз рӯи ихтисоси 08.00.07 – “Молия, муомилоти пулӣ ва қарз” мебошад.

**Муовини аввали Раиси Раёсати
ҶСП «Спитамен Банк»,
доктори илмҳои иқтисодӣ**

 Ҳикматов У.С.

**Имзои д.и.и. Ҳикматов У.С.-ро тасдиқ менамоем,
Сардори департаменти кормандон ва таълими
ҶСП «Спитамен Банк»**

 Мирзоева Л.

Суроға: 734064, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе, к. Шамсӣ, 4 <http://www.spitamenbank.tj>,
Телефон: (+992 93) 931-70-70; Почтаи электронӣ: ushikmatov@gmail.com